

บทที่ 4 ปรัชญาการเลี้ยงเด็ก

ปรัชญาการเลี้ยงเด็ก เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาชีวิต ปรัชญาชีวิต หมายถึงวิถีชีวิตของปัจเจกชน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ระหว่างที่มีชีวิตอยู่ เขาได้ทำพฤติกรรมมากมาย การทำพฤติกรรมสำคัญ ๆ หรือพฤติกรรมที่จำเป็นต้องกระทำล้วนออกมาจากความคิดอันเป็นหลัก คือความเชื่อของกลุ่มชน

ชีวิตของคนเริ่มต้นเมื่อเซลล์สืบพันธุ์ของพ่อ (Sperm) เข้าผสมกับเซลล์สืบพันธุ์ของแม่ (Ovum) แล้วก็เจริญเติบโตผ่านขั้นตอนต่าง ๆ คือ เป็น (Ovum) และ ขึ้นเป็น Embryo แล้วก็ เป็น Fetus จนกระทั่งคลอด

ทารกในครรภ์จะเจริญเติบโตอย่างไรก็จะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของมารดา ซึ่งปฏิบัติไปตามหลักความเชื่อ เช่น มารดาต้องอดอาหารที่มีรสจัด อาหารประเภทโปรตีน และไขมัน โดยถือว่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อทารก อันที่จริง จุดมุ่งหมายก็คือต้องการให้มารดากินอาหารได้น้อย เพื่อจะไม่ให้ทารกในครรภ์อ้วนเกินไป อันจะเป็นสาเหตุให้คลอดยาก เป็นอันตรายทั้งมารดาและบุตร เพราะในสมัยโบราณ การแพทย์ยังไม่เจริญ คงมีเฉพาะหมอดำยาเท่านั้น

เมื่อคลอดแล้วก็ต้องทำพิธีอีกหลายอย่าง ตั้งแต่พิธีตัดสายรก ให้ทารกนอนในกระด้ง แล้วยกกระด้งขึ้นร้อน ประภาสว่า

“สามวันลูกผี สี่วันลูกคน
ลูกของใคร มารับเอาเนื้อ”

ญาติผู้ใหญ่ของทารกก็จะเอาเบี่ยงซื้อแล้วบอกว่า “ลูกของข้าเอง”

เมื่อทารกนอนอยู่ในกระด้ง ครบ 3 วัน ก็ทำพิธีขวัญวัน เมื่อครบ 1 เดือน ก็มีพิธีทำขวัญเดือน เพื่อป้องกันผีต่างๆ จากนั้นก็มีพิธีโกนผมไฟ พิธีลงเปล พิธีตั้งชื่อ พิธีโกนจุก เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันอันตรายจากผี และให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ทารก นี้แสดงว่า ความเชื่อของคนไทยโบราณเป็นแบบจิตนิยม (Idealism) และแบบวิญญาณนิยม (Animism) อย่างเห็นได้ชัด แม้แต่ในสมัยปัจจุบัน ความเชื่อเช่นนี้ยังคงมีอยู่มาก เมื่อใดมีความเชื่อแบบสสารนิยมแล้วเท่านั้น พิธีเหล่านี้จึงจะถูกเลิกไป

สังคมไทยโบราณนั้น เป็นสังคมทาส และ สังคมศักดินาผูกเกล้ากันไป ชนชั้นทางสังคมจึงประกอบไปด้วยนายทาส และ ทาส เจ้าขุนมูลนายและสามัญชน นายทาสและ

เจ้าขุนมูลนาย ก็พยายามจะคงความเป็นเจ้านาย หรือรักษาสถานะเดิมไว้ หรือพยายามเลื่อนสถานะให้เป็นเจ้าใหญ่ นายโตที่สูง ๆ ขึ้นไป ส่วนสามัญชนพยายามจะเป็นเจ้าเป็นนายบ้าง ถ้าตัวเองเป็นไม่ได้ก็พยายามจะให้ลูกหลาน ได้เป็นเจ้าเป็นนาย หรือความเป็นเจ้าขุนมูลนาย ดังคำที่ผู้เฒ่าผู้แก่ให้พรเด็กว่า

“ขอให้ได้เป็นเจ้าคน นายคน” และ บิดามารดาของเด็กก็จะรับสมอ้างว่า

“ขอให้สมพรปากเถิด”

จุดมุ่งหมายของการเลี้ยงเด็กให้เป็นเจ้าคนนายคน หรือเป็นใหญ่เป็นโต นั้น มาจากหลักความเชื่อ 4 ประการ คือ:-

1. คนเราไม่พอใจในสถานะความเป็นอยู่ของตน มองเห็นผู้มีสถานะสูงกว่าเป็นผู้มีความสุขในทุก ๆ ด้าน ถ้ากล่าวตามพุทธปรัชญา อันนี้ได้แก่ “ภวตัณหา” คือความอยากเป็น นั่น เป็นนี้ ที่ตนปรารถนา แม้ตนเองไม่สามารถ จะเป็นได้ ก็ยังจะพยายามให้ลูกหลานเป็นให้ได้

2. ความเป็นเจ้าเป็นนาย ช่วยให้คนร่ำรวยและมีอำนาจ เป็นที่พึ่งของญาติและลูกหลานได้ เพราะคนไทยชอบพึ่งบารมีของญาติผู้เป็นเจ้าเป็นนาย และถือว่าเป็นเกียรติแก่วงศ์สกุล

3. สังคมไทยยอมรับความเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม กล่าวคือ ชนชั้นต่ำ กลายเป็นชนชั้นสูง และ ชนชั้นสูงเป็นชนชั้นต่ำ ด้วยการกระทำของบุคคลเอง ไม่ใช่คงอยู่ในชนชั้นเดิมนั้นตลอดไป

4. คนไทยมีความเชื่อทางจิตนิยม จึงต้องมีการปั้นลูกหลานให้เป็นบุคคลในอุดมคติ จากหลักการดังกล่าวนี้ คนไทยจึงตั้งจุดหมาย ให้ลูกหลานได้เป็นเจ้าคนนายคน แต่การจะบรรลุจุดหมายได้จำต้องมี “วิธีการ” และ วิธีการนั้นต้องตรงกับจุดหมาย คือสามารถให้บรรลุถึง “จุดหมาย” ได้

“วิธีการ” เลี้ยงเด็กโดยทั่ว ๆ ไป พอสรุปได้ เป็น 3 แบบ ด้วยกันคือ:-

1. การเลี้ยงเด็กแบบเข้มงวดกวดขัน บิดามารดาเลี้ยงดูเด็ก โดยใช้อำนาจ หรือการเมียนตีให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การกิน การขับถ่าย การนอน การเล่น การแต่งกาย การเรียน เป็นต้น เพื่อจุดหมายที่เปิดเผยไม่ได้

2. การเลี้ยงเด็กแบบปล่อยปละละเลย ซึ่งอาจเป็นแบบบิดามารดาเลี้ยงเอง แต่ไม่ได้เอาใจใส่เท่าที่ควร หรืออาจเป็นแบบบิดามารดามอบให้พี่เลี้ยง หรือให้คนใช้เลี้ยง โดยตนเองไม่ใส่ใจดูแลอย่างใกล้ชิด

3. การเลี้ยงดูเด็กแบบกลาง ๆ ไม่เข้มงวดเกินไป ไม่ให้เสรีภาพมากเกินไป เพียงแต่ควบคุมอยู่ห่าง ๆ จัดประสบการณ์ให้เด็กรู้จักรับมือกับผิดชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่

การเลี้ยงเด็กแบบที่ 1 อาจเป็นไปตามจุดหมายได้บ้าง โดยเฉพาะจุดหมาย เพื่อการเป็นเจ้าคนนายคนเพราะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

- ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ระดับสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมว่าจะเกื้อกูล หรือขัดขวางพัฒนาการของเด็ก

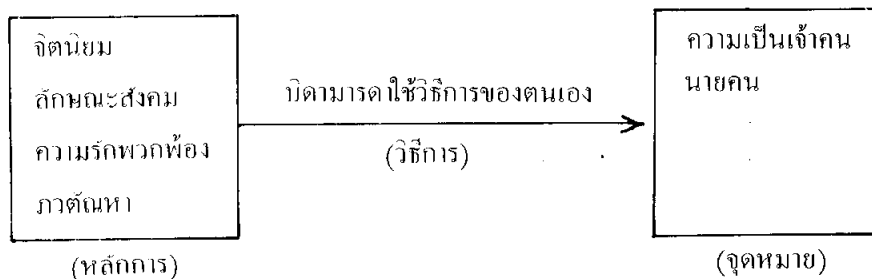
- ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ฐานะทางการเงินของบิดามารดาที่จะเลี้ยงดูและให้การศึกษแก่เด็กได้อย่างดี

- ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ โอกาส หรือ ช่องทางที่จะเปิดไว้สำหรับจุดหมาย

การเลี้ยงเด็กแบบที่ 2 เป็นการเลี้ยงเด็กแบบที่ไม่มีจุดหมาย แม้บิดามารดาจะตั้งจุดหมาย เพื่อให้เป็นเจ้าคนนายคน ก็ไม่สำเร็จตามความตั้งใจ หากจะมีใครเป็นเจ้าคนนายคนบ้าง ก็อาจจะเป็นเพราะ ความสามารถส่วนตัว หรือเป็นความบังเอิญเท่านั้น

การเลี้ยงเด็กแบบที่ 3 อาจจะทำให้สำเร็จตามจุดหมายได้บ้าง ไม่สำเร็จบ้าง เพราะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วในบทที่ 2

ปรัชญาว่าด้วยการเลี้ยงเด็กแบบไทย ถ้าจะเขียนเป็นแผนภูมิก็จะได้ดังนี้ :-

ปรัชญาการเลี้ยงเด็กดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นหลักการที่ใช้กันมาแต่โบราณกาล จนกระทั่งปัจจุบัน แม้ในปัจจุบัน คนไทยจะมีแนวความคิดเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก คนส่วนใหญ่ยังต้องการให้ลูกหลานรับราชการ เพื่อเป็นเจ้าคนนายคน หรือเป็นผู้มีอำนาจอยู่อย่างเดิม

ปรัชญาแห่งการเลี้ยงเด็กแบบไทย ที่กล่าวมานี้ ไม่อาจตัดสินได้ว่า ถูกหรือผิดเพราะปรัชญาก็ขึ้นอยู่กับสังคมและ กาลสมัยเช่นกัน

แต่ในที่นี้ จะเสนอปรัชญาการเลี้ยงเด็กที่เห็นว่า เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน หรืออนาคต 3 ประการดังต่อไปนี้

1. **จุดหมายของการเลี้ยงเด็กแบบไทย** บิดามารดาไม่ควรตั้งจุดหมายสูงสุดให้แก่เด็ก เพียงแต่ตั้งจุดหมายไว้เป็นขั้น ๆ ตามพัฒนาการของเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กมีเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถตั้งจุดหมายของตนเองได้เมื่อมีการพัฒนาถึงขั้นแล้ว โดยเฉพาะจุดหมายสูงสุด บุคคลต้องเป็นผู้เลือกเอง ถ้าบิดามารดาเป็นผู้เลือกวิธีดำเนินชีวิตให้แก่เขา ก็เท่ากับ

ไปจำกัดเสรีภาพ และ สติปัญญา ตลอดจนความสามารถของเขา เข้าทำนอง “พรหมลิขิต” ที่ขีดเส้นวิถีชีวิตให้บุคคลดำเนิน อันเป็นความคิดแบบจิตนิยม (Idealism)

อันที่จริง ตามแนวความคิดแบบสัจนิยม (Realism) กิติ ปฏิฐานนิยม (Positivism) กิติ และ อรรถิภาวนิยม (Existentialism) กิติ บุคคลจะต้องมีเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง เข้าทำนองที่ว่า “กรรมลิขิต” ซึ่งน่าจะเป็นหลักการที่เหมาะสมกว่าในสังคมปัจจุบัน

2. หลักการเลี้ยงเด็ก บิดามารดาต้องยอมรับข้อเท็จจริงว่า เด็กแต่ละคนนั้น มีศักยภาพ (Potentiality) หรือสิ่งอันเกิดจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีสัจภาพ (Actuality) หรือสิ่งที่จะกลายเป็นความจริงขึ้นมาแตกต่างกันด้วย นั่นคือจุดหมายแห่งชีวิตของแต่ละคนสูงไม่เท่ากัน และเป็นไปในทางที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นทุกคนก็ย่อมมีเสรีภาพเท่าเทียมกัน จึงควรมีสติที่จะใช้เสรีภาพในการพัฒนาตนเองตามเอกัตภาพ (Individuality) ของตน หลักการที่เหมาะสมจึงน่าจะ ได้แก่ แนวความคิดแบบสัจนิยม, ปฏิฐานนิยม และ อรรถิภาวนิยม

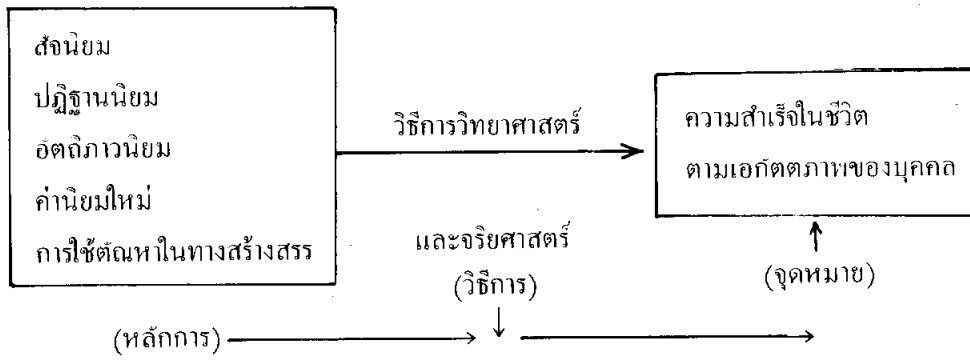
ปัจจุบันนี้ กำนิยมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตไม่จำเป็นต้องเป็นข้าราชการหรือเจ้าคนนายคนเสมอไป ผู้ประกอบอาชีพอย่างอื่น เช่น พ่อค้า ศิลปิน อุตสาหกรรม เกษตรกร และแม้แต่กรรมกรก็อาจประสบความสำเร็จในชีวิตได้ดีกว่าข้าราชการ และสามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม และช่วยประเทศชาติได้เท่าเทียมกัน

การหวังพึ่งพาอาศัยญาติที่เป็นใหญ่เป็นโตก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไป ความรู้ความสามารถเท่านั้นที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ เข้าทำนองพระพุทธรักษาที่ว่า “อตุตาหิ อตุตโนนาโถ” ตนแลเป็นที่พึ่งของตน การอาศัยอำนาจวาสนาของผู้อื่น เป็นเพียงส่วนประกอบ

ความต้องการเป็นนั่นเป็นนี่ ย่อมมีด้วยกันทุกคน เพราะปุณฺชนยังตัดภวตฺตหาไม่ได้ อันที่จริงกรรมัตถนหานั้น ไม่ใช่ของเลวทราม การตกเป็นทาสของตฺตหาต่างหาก เป็นสิ่งที่น่าเดียดเยียน ส่วนการรู้จักใช้ตฺตหาให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ ช่วยให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้น คนที่มีตฺตหาต้องรู้จักใช้ตฺตหาให้เป็น

3. วิธีการเลี้ยงเด็ก การเลี้ยงเด็กต้องคำนึงถึงปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นที่ตั้ง บิดามารดาต้องแสวงหาความรู้ บิดามารดาต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาของเด็ก ความถนัด ความสนใจ ทศนคติตลอดจนความผิดปกติของเด็กแล้วนำมาปฏิบัติในการเลี้ยงเด็ก ทั้งในด้านการส่งเสริมพัฒนาการและ การแก้ไขความผิดปกติ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และ จริยธรรมอีกด้วย สรุปแล้ว การเลี้ยงเด็กควรใช้วิถี วิทยาศาสตร์ ควบคู่กันไป

ปรัชญาการเลี้ยงเด็กที่เสนอแนะให้พิจารณานี้ นักศึกษาอาจคิดเพิ่มเติม หรือปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ถ้าจะเขียนเป็นแผนภูมิก็คงจะได้ดังนี้

“ลูกไม่ดี เหมือนฟันที่โยกคลอน
จะถอนออกก็เจ็บ จะเก็บไว้ก็รำคาญ”
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ติสโส อ้วน)